

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 21 lutego 2013 r.(*)

Ubezpieczenie na życie – Roczny podatek obejmujący transakcje ubezpieczeniowe – Dyrektywa 2002/83/WE – Artykuł 1 ust. 1 lit. g) i art. 50 – Pojęcie „państwa członkowskiego zobowiązania” – Zakład ubezpieczeń z siedzibą w Niderlandach – Ubezpieczający, który zawarł umowę ubezpieczenia w Niderlandach i przeniósł miejsce stałego pobytu do Belgii po zawarciu umowy – Swoboda świadczenia usług

W sprawie C-243/11

mających za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez rechtbank van eerste aanleg te Brussel (Belgia) postanowieniem z dnia 6 maja 2011 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 20 maja 2011 r., w postępowaniu:

RVS Levensverzekeringen NV

przeciwko

Belgische Staat,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: A. Tizzano, prezes izby, A. Borg Barthet, M. Ilešić, E. Levits (sprawozdawca) i J.J. Kasel, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,

sekretarz: M. Ferreira, główny administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 14 czerwca 2012 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu RVS Levensverzekeringen NV przez S. Lodewijckx oraz A. Claesa, advocaten,
- w imieniu rządu belgijskiego przez M. Jacobs oraz J.C. Halleux, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu estońskiego przez M. Linntam, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu austriackiego przez C. Pesendorfer, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez N. Yerrell, K.P. Wojcika oraz F. Wilmana, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 6 września 2012 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 1 ust. 1 lit. g) i art. 50 dyrektywy 2002/83/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 listopada 2002 r. dotyczącej ubezpieczeń na życie (Dz.U. L 345, s. 1), a także art. 49 TFUE i 56 TFUE.

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu pomiędzy RVS Levensverzekeringen NV (zwaną dalej „RVS”) a Belgische Staat w przedmiocie zapłaty rocznego podatku od umów ubezpieczenia na życie.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Dyrektywa 2002/83 została uchylona ze skutkiem od dnia 1 listopada 2012 r. dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wypałałno II) (Dz.U. L 335, s. 1). Spór w postępowaniu głównym pozostaje jednak pod rządami dyrektywy 2002/83.

4 Motyw 3 dyrektywy 2002/83 ma następujące brzmienie:

„Konieczne jest dopełnienie rynku wewnętrznego w dziedzinie ubezpieczeń na życie, w zakresie zarówno prawa przedsiębiorczości, jak i swobody świadczenia usług w państwach członkowskich, tak aby umożliwić pokrywanie zobowiązań ze zdarzeń ubezpieczeniowych powstałych we Wspólnocie zakładom ubezpieczeń na życie posiadającym siedzibę zarządu na obszarze Wspólnoty oraz umożliwić ubezpieczającym korzystanie z usług nie tylko ubezpieczycieli prowadzących działalność w ich własnym kraju, ale również ubezpieczycieli, których siedziba zarządu znajduje się na obszarze Wspólnoty i którzy prowadzą działalność w innych państwach członkowskich”.

5 Motyw 13 rzeczonoj dyrektywy przewiduje:

„Z powodów praktycznych pożądate jest zdefiniowanie świadczenia usług, biorąc pod uwagę zarówno przedsiębiorstwo ubezpieczyciela, jak i miejsce, gdzie zobowiązanie ma być pokryte. Dlatego należy zdefiniować również zobowiązanie [...]”.

6 Motyw 55 dyrektywy 2002/83 stanowi:

„Niektóre państwa członkowskie nie obciążają transakcji ubezpieczeniowych żadną formą podatków pośrednich, podczas gdy większość z nich stosuje podatki specjalne i inne formy danin. Struktura i stawki takich podatków i danin różni się wyraźnie między poszczególnymi państwami członkowskimi, w których są stosowane. Pożądate jest, aby unikać sytuacji, w których istniejące różnice prowadzą do zakłócenia konkurencji w zakresie usług ubezpieczeniowych między państwami członkowskimi. Do czasu przyszłej harmonizacji stosowanie systemów podatkowych oraz innych form danin przyjętych w państwie członkowskim, w którym zaciągają zobowiązania, może umożliwić wyeliminowanie tego problemu[;] do państw członkowskich należy przyjąć rozwiązanie zapewniających pobieranie tych podatków i danin”.

7 Artykuł 1 ust. 1 rzeczonoj dyrektywy stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

[...]

d) »zobowiązanie« oznacza zobowiązanie wynikające z jednego z rodzajów ubezpieczeń lub operacji określonych w art. 2;

[...]

g) »państwo członkowskie zobowiązania« oznacza państwo członkowskie, w którym ubezpieczający ma miejsce stałego pobytu, lub, w przypadku gdy ubezpieczający jest osobą prawną, państwo członkowskie, w którym znajduje się jej przedsiębiorstwo, do którego odnosi się umowa;

h) »państwo członkowskie świadczenia usług« oznacza państwo członkowskie zobowiązań, w przypadku gdy zobowiązanie jest pokrywane przez zakład ubezpieczeń lub oddział znajdujący się w innym państwie członkowskim;

[...]”.

8 Na podstawie art. 32 owej dyrektywy:

„1. Prawem właściwym dla umów odnoszących się do działalności określonych w niniejszej dyrektywie jest prawo państwa członkowskiego zobowiązań. Jednakże, jeżeli prawo kraju na to pozwala, strony mogą wybrać jako prawo właściwe, prawo innego państwa.

2. Jeżeli ubezpieczający jest osobą fizyczną i jego miejsce stałego pobytu w państwie członkowskim jest inne niż to, którego jest obywatelem, strony mogą wybrać prawo państwa członkowskiego, którego jest obywatelem.

[...]”.

9 Artykuł 36 dyrektywy 2002/83, zatytułowany „Informacje dla ubezpieczających”, przewiduje:

„1. Przed zawarciem umowy ubezpieczenia ubezpieczającemu przekazuje się co najmniej informacje wymienione w pkt A załącznika III.

2. Przez cały okres obowiązywania umowy ubezpieczający jest powiadamiany o wszelkich zmianach dotyczących informacji wymienionych w pkt B załącznika III.

[...]”.

10 Artykuł 41 rzeczony dyrektywy, zatytułowany „Swoboda świadczenia usług: uprzednie powiadomienie państwa członkowskiego pochodzenia”, ma następujące brzmienie:

„Kiedy zakład ubezpieczeń, który zamierza po raz pierwszy prowadzić działalność w jednym lub w kilku państwach członkowskich w ramach swobody świadczenia usług, uprzednio powiadamia o tym właściwe władze państwa członkowskiego pochodzenia, wskazując rodzaj zobowiązań, jakie zamierza pokrywać”.

11 Zamieszczony w tytule IV pod nagłówkiem „Przepisy odnoszące się do prawa przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług”, art. 50 dyrektywy 2002/83, zatytułowany „Podatki od składek”, przewiduje:

„1. Bez uszczerbku dla dalszej harmonizacji każda umowa ubezpieczenia podlega wyjątkowo podatkowi pośrednim i opłatom o fiskalnym charakterze od składek ubezpieczeniowych w państwie członkowskim zobowiązania [...].

2. Prawo właściwe dla umów na podstawie art. 32 nie ma wpływu na obowiązujące regulacje podatkowe.

3. Do czasu dalszej harmonizacji każde państwo członkowskie stosuje wobec tych zakładów, które pokrywają zobowiązania na jego terytorium, przepisy prawa krajowego, w celu zapewnienia pobierania podatków pośrednich i opłat o fiskalnym charakterze wymagalnych na mocy [ust. 1]”.

Prawo belgijskie

12 Artykuł 173 code des droits et taxes divers (ustawy o różnych opłatach i podatkach, zwanej dalej „CDTD”) stanowi:

„Umowy ubezpieczenia podlegają rocznemu opodatkowaniu, o ile obejmują one ryzyko umiejscowione w Belgii.

Ryzyko objęte umową ubezpieczenia jest umiejscowione w Belgii, jeżeli ubezpieczający ma miejsce stałego pobytu w Belgii lub o ile ubezpieczający jest osobą prawną, jeżeli w Belgii znajduje się siedziba osoby prawnej, której dotyczy dana umowa.

[...]

Siedziba w rozumieniu akapitu drugiego oznacza siedzibę główną osoby prawnej oraz każdą stałe wykonywaną działalność tej osoby prawnej, niezależnie od formy prawnej tej osoby”.

13 Artykuł 175/3 CDTD stanowi:

„Stawka podatku ulega obniżeniu do 1,10% w przypadku transakcji ubezpieczenia na życie, nawet jeżeli są one związane z funduszami inwestycyjnymi, oraz w przypadku ustanowienia rent dożywotnich lub rent na czas określony, o ile umowy te zawierane są przez osobę fizyczną.

Pojęcie »ubezpieczenia na życie« oznacza ubezpieczenie osób, w ramach którego wypłaca się z góry określoną kwotę i wystąpienie ryzyka zależy wyłącznie od długości życia tej osoby”.

14 Artykuł 176/1 CDTD przewiduje, że podatek należny jest obliczany od całkowitej kwoty premii, składek lub wkładów, powiększonej o należności podlegające w ciągu roku rozliczeniowego potrąceniu lub zapłacone przez ubezpieczonego, uprawnionych lub ich pracodawców.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

15 RVS jest niderlandzkim towarzystwem ubezpieczeniowym, które nie posiada w Belgii głównej siedziby ani przedstawicielstwa, oddziału, reprezentanta lub siedziby operacyjnej. RVS zawarł umowy ubezpieczenia na życie z pewną liczbą osób, które w chwili podpisania umowy ubezpieczenia miały miejsce zamieszkania w Niderlandach, jednak następnie wyemigrowały do Belgii.

16 Pomiędzy RVS a belgijską administracją podatkową powstał spór w przedmiocie pytania, czy roczny podatek w wysokości 1,10% od transakcji ubezpieczeniowych zawieranych przez osoby fizyczne, ustanowiony ze skutkiem od dnia 1 stycznia 2006 r., powinien być równie uiszczany od umów ubezpieczenia na życie zawartych z ubezpieczycielem mającym siedzibę w Niderlandach, który nie ma przedsiębiorstwa w Belgii, jeżeli w dacie podpisania umowy ubezpieczenia ubezpieczający mieszkał w Niderlandach, jednak następnie wyemigrował do Belgii.

17 Po odbyciu konsultacji z Belgische Staat w dniu 29 stycznia 2009 r. RVS złożył, „z wszelkimi zastrzeżeniami”, deklarację podatkową dotyczącą rocznego podatku od transakcji ubezpieczeniowych za lata 2006 i 2007, w której wykazał odpowiednio składki ubezpieczeniowe wynoszące 801 178 EUR za 2006 r. i 702 636 EUR za 2007 r. Belgijska administracja podatkowa nałożyła na niego podatek w wysokości 8813 EUR za rok podatkowy 2006 i 7729 EUR za rok podatkowy 2007, który RVS zapłacił w dniu 4 lutego 2009 r., nadal z wszelkimi zastrzeżeniami.

18 Uznając, że wskazany podatek był nienależny, RVS we wnioskach złożonych do administracji podatkowej w dniu 16 czerwca 2009 r. domagał się jego zwrotu, które to wnioski rzeczona administracja oddaliła jako bezzasadne decyzją z dnia 1 września 2009 r.

19 W dniu 30 kwietnia 2010 r. RVS wniósł skargę na ową decyzję z dnia 1 września 2009 r. do sądu odsyłającego.

20 Przed powyższym sądem strony postpowania głównego spierają się w odniesieniu do interpretacji art. 1 ust. 1 lit. g) i art. 50 dyrektywy 2002/83, w szczególności co do kwestii, czy miejsce stałego pobytu ubezpieczającego powinno być określone w dacie podjęcia zobowiązania, czy w dacie zapłaty składki ubezpieczeniowej.

21 W tych okolicznościach rechtbank van eerste aanleg te Brussel postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 50 dyrektywy 2002/83 [...], stoi na przeszkodzie uregulowaniom prawa krajowego takim jak art. 173 [CDTD] i 175/3 [CDTD], zgodnie z którymi umowy ubezpieczenia (wraz z ubezpieczeniami na życie) podlegają rocznemu opodatkowaniu, o ile obejmują one ryzyko umiejscowione w Belgii, w szczególności jeżeli ubezpieczający ma miejsce stałego pobytu w Belgii, lub o ile ubezpieczający jest osobą prawną, jeżeli w Belgii znajduje się siedziba osoby prawnej, której dotyczy dana umowa, przy czym nie bierze się w tym zakresie pod uwagę miejsca pobytu ubezpieczającego w momencie zawarcia umowy?

2) Czy wynikające z art. 49 TFUE i 56 TFUE wspólnotowoprawne zasady usuwania ograniczeń przepływu osób i usług między państwami członkowskimi Wspólnoty stoją na przeszkodzie uregulowaniom prawa krajowego takim jak art. 173 [CDTD] i 175/3 [CDTD], zgodnie z którymi umowy ubezpieczenia (wraz z ubezpieczeniami na życie) podlegają rocznemu opodatkowaniu, jeżeli obejmują one ryzyko umiejscowione w Belgii, w szczególności jeżeli ubezpieczający ma miejsce stałego pobytu w Belgii lub o ile ubezpieczający jest osobą prawną, jeżeli w Belgii znajduje się siedziba osoby prawnej, której dotyczy dana umowa, przy czym nie bierze się w tym

zakresie pod uwag? miejsca pobytu ubezpieczaj?cego w momencie zawarcia umowy?”.

W przedmiocie pyta? prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

22 Poprzez pytanie pierwsze s?d odsy?aj?cy w istocie d??y do ustalenia, czy art. 50 dyrektywy 2002/83 nale?y interpretowa? w ten sposób, ?e sprzeciwia si? on temu, aby pa?stwo cz?onkowskie pobiera?o podatek po?redni od sk?adek ubezpieczenia na ?ycie p?aconych przez ubezpieczaj?cych b?d?cych osobami fizycznymi, którzy maj? miejsce sta?ego pobytu w tym pa?stwie cz?onkowskim, je?eli dane umowy ubezpieczenia zosta?y zawarte w innym pa?stwie cz?onkowskim, w którym rzeczeni ubezpieczaj?cy w dacie zawarcia mieli miejsce sta?ego pobytu.

23 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przy dokonywaniu wyk?adni przepisu prawa Unii nale?y uwzgl?dnia? nie tylko jego brzmienie, lecz tak?e jego kontekst oraz cele regulacji, której cz??? ten przepis stanowi (zob. w szczególno?ci wyroki: z dnia 17 listopada 1983 r. w sprawie 292/82 Merck, Rec. s. 3781, pkt 12; z dnia 14 czerwca 2001 r. w sprawie C-191/99 Kvaerner, Rec. s. I-4447, pkt 30; z dnia 1 marca 2007 r. w sprawie C-34/05 Schouten, Zb.Orz. s. I-1687, pkt 25; z dnia 19 lipca 2012 r. w sprawie C-112/11 ebookers.com Deutschland, pkt 12).

24 Jak bowiem wynika z motywu 3 dyrektywy 2002/83, zosta?a ona przyj?ta ze wzgl?du na konieczno?? dope?nienia rynku wewn?trznego w dziedzinie ubezpiecze? na ?ycie, w zakresie zarówno prawa przedsi?biorczo?ci, jak i swobody ?wiadczenia us?ug w pa?stwach cz?onkowskich, tak aby u?atwi? pokrywanie zobowi?za? ze zdarze? ubezpieczeniowych powsta?ych w Unii zak?adom ubezpiecze? na ?ycie posiadaj?cym siedzib? zarz?du na obszarze Unii oraz umo?liwi? ubezpieczaj?cym korzystanie z us?ug nie tylko ubezpieczycieli prowadz?cych dzia?alno?? w ich w?asnym kraju, ale równie? ubezpieczycieli, których siedziba zarz?du znajduje si? na obszarze Unii i którzy prowadz? dzia?alno?? w innych pa?stwach cz?onkowskich.

25 Ze wzgl?du na to, ?e po?rednie opodatkowanie transakcji ubezpieczenia na ?ycie dotychczas nie by?o przedmiotem harmonizacji na poziomie Unii, jak stwierdzono równie? w motywie 55 dyrektywy 2002/83, niektóre pa?stwa cz?onkowskie nie obci??aj? transakcji ubezpieczeniowych ?adn? form? podatków po?rednich, podczas gdy wi?kszo?? z nich stosuje podatki specjalne i inne formy danin, których struktura i stawki ró?ni? si? wyra?nie.

26 Z tego samego motywu wynika, ?e poprzez przyj?cie dyrektywy 2002/83 prawodawca Unii chcia? unikn?? sytuacji, w których istniej?ce ró?nice prowadz? do zak?ócenia konkurencji w zakresie us?ug ubezpieczeniowych mi?dzy pa?stwami cz?onkowskimi i z zastrze?eniem dalszej harmonizacji uzna?, ?e stosowanie systemów podatkowych oraz innych form danin przyj?tych w pa?stwie cz?onkowskim, w którym zaci?gni?to zobowi?zania, mo?e umo?liwi? wyeliminowanie tego problemu.

27 Zatem art. 50 dyrektywy 2002/83, zamieszczony w jej tytule IV obejmuj?cym przepisy odnosz?ce si? do prawa przedsi?biorczo?ci i swobody ?wiadczenia us?ug w ust. 1 przewiduje, ?e bez uszczerbku dla dalszej harmonizacji ka?da umowa ubezpieczenia podlega wy??cznie podatkowi po?redniemu i op?atom o fiskalnym charakterze od sk?adek ubezpieczeniowych w pa?stwie cz?onkowskim zobowi?zania. Zgodnie z art. 1 ust. 1 lit. g) owej dyrektywy pa?stwo cz?onkowskie zobowi?zania jest zdefiniowane jako pa?stwo cz?onkowskie, w którym ubezpieczaj?cy ma miejsce sta?ego pobytu, je?li chodzi o ubezpieczaj?cego b?d?cego osob? fizyczn?.

28 W tym wzgl?dzie zarówno RVS, jak i rz?d esto?ski zasadniczo podnosz?, ?e art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83 w zwi?zku z jej art. 1 ust. 1 lit. g) nale?y interpretowa? w ten sposób, ?e

państwem członkowskim zobowiązania jest państwo członkowskie, w którym ubezpieczający ma miejsce stałego pobytu w dacie zawarcia umowy ubezpieczenia na życie, oraz że w następstwie przeniesienia się rzeczono ubezpieczającego do innego państwa członkowskiego przy zachowaniu umowy ubezpieczenia rzeczono państwo członkowskie zobowiązania pozostaje niezmienione. W odniesieniu do tej sytuacji bronił oni taką interpretację wyrażenia „państwo członkowskie zobowiązania”, którą kwalifikują jako „statyczną”.

29 Natomiast rzędy belgijski i austriacki, jak również Komisja Europejska oceniają, że państwo członkowskie zobowiązania jest określone w dacie zapłaty składek ubezpieczeniowej, od której należy odprowadzić podatek. Powyższe rzędy, jak i Komisja, opierają interpretację rzeczono wyrażenia, którą kwalifikują jako „dynamiczną”.

30 W tym względzie należy przede wszystkim stwierdzić, że art. 1 ust. 1 lit. g) dyrektywy 2002/83, który zawiera definicję „państwa członkowskiego zobowiązania” w rozumieniu tej dyrektywy, nie definiuje daty, w której należy ustalić miejsce stałego pobytu ubezpieczającego, ani też nie określa, czy faktyczne zmiany, jakie nastąpiły w miejscu stałego pobytu ubezpieczającego w okresie obowiązywania umowy ubezpieczenia na życie, mogą mieć wpływ na definicję państwa członkowskiego zobowiązania.

31 Podobnie art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83 nie precyzuje, czy należy uwzględnić miejsce stałego pobytu ubezpieczającego w dacie zawarcia umowy ubezpieczenia, ani nie ustala innej daty odpowiedniej do określenia państwa członkowskiego właściwego do objęcia umowy ubezpieczenia podatkami pośrednimi i opłatami o fiskalnym charakterze przez cały okres obowiązywania rzeczonoj umowy mimo ewentualnej zmiany miejsca stałego pobytu ubezpieczającego, jaka nastąpiła podczas obowiązywania umowy ubezpieczenia.

32 Analiza brzmienia art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83 w związku z jej art. 1 ust. 1 lit. g) pozwala zatem tylko na stwierdzenie, że miejsce stałego pobytu ubezpieczającego stanowi odpowiednie kryterium w celu ustalenia państwa członkowskiego właściwego do objęcia umowy ubezpieczenia podatkami pośrednimi i opłatami o fiskalnym charakterze ciągłymi na składek ubezpieczeniowych.

33 Jak bowiem słusznie podniosła Komisja, miejsce stałego pobytu ubezpieczającego z natury jest kryterium, które może ulegać zmianom, w szczególności w okresie obowiązywania umowy długoterminowej, takiej jak umowa ubezpieczenia na życie.

34 W konsekwencji wybór takiego kryterium, jak i brak odniesienia do miejsca stałego pobytu w dacie zawarcia umowy ubezpieczenia lub innej jednej odpowiedniej daty w brzmieniu art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83 faworyzują interpretację „dynamiczną” tego przepisu.

35 Następnie, w odniesieniu do ogólnej struktury dyrektywy 2002/83 należy, w pierwszej kolejności, stwierdzić, że z analizy art. 50 ust. 3 owej dyrektywy wynika, iż państwo członkowskie właściwe w zakresie opodatkowania stosuje przepisy prawa krajowego w celu zapewnienia pobierania danych podatków pośrednich i opłat. Jednakże przepis ten nie pozwala na ocenę sposobu, w jaki określa się właściwe państwo członkowskie.

36 Bowiem wbrew temu, co podnosi RVS, zastosowanie w niektórych wersjach językowych rzeczonoj przepisu – takich jak wersje w językach francuskim i niderlandzkim – sformułowania „zakłady, które pokrywają zobowiązania na jego terytorium” w celu oznaczenia zakładów, do których każde właściwe państwo członkowskie stosuje rzeczono żądki, nie pozwala na wniosek, że kompetencja podatkowa jest ustalana w dacie podpisania umowy ubezpieczenia.

37 Poza okoliczności, że sformułowanie użyte w powyższych wersjach może być

przedmiotem róŹnych interpretacji, poniewaŹ moŹe ono okreŹlaŹ zarówno podpisanie umowy ubezpieczenia, jak i miejsce zobowiŹzaŹ, jak zauwaŹyła rzeczniczka generalna w pkt 40 opinii, inne wersje jŹzykowe, takie jak angielska, sŹ sprzeczne z brzmieniem proponowanym przez RVS. Wersja ta bowiem, gdzie sŹ wyraŹnie oznaczone przedsiŹbiorstwa pokrywajŹce zobowiŹzania znajdujŹce siŹ w danym paŹstwie czŹonkowskim, nie zawiera Źadnego odniesienia do zawarcia lub podpisania umowy ubezpieczenia.

38 W drugiej kolejnoŹci w odniesieniu do art. 32 ust. 1 dyrektywy 2002/83 przywoŹanego przez RVS i przez rzŹd estoŹski, który przewiduje, Źe prawem wŹaŹciwym dla umów odnoszŹcych siŹ do dziaŹalnoŹci okreŹlonych w omawianej dyrektywie jest prawo paŹstwa czŹonkowskiego zobowiŹzania, naleŹy stwierdziŹ, Źe nawet jeŹli faktycznie moŹna zinterpretowaŹ ten przepis w taki sposŹb, iŹ prawo wŹaŹciwe nie moŹe ulec zmianie, gdy ubezpieczajŹcy zmienia miejsce staŹego pobytu, okolicznoŹŹ ta nie oznacza, Źe taka interpretacja powinna byŹ podtrzymana równieŹ dla interpretacji art. 50 ust. 1 owej dyrektywy.

39 Po pierwsze, jak stwierdzono w pkt 30 niniejszego wyroku, definicja „paŹstwa czŹonkowskiego zobowiŹzania”, jakiej dostarcza art. 1 ust. 1 lit. g) dyrektywy 2002/83, nie precyzuje odpowiedniej daty, w której naleŹy okreŹliŹ miejsce staŹego pobytu ubezpieczajŹcego. W konsekwencji, jak stwierdziła rzeczniczka generalna w pkt 43 opinii, poniewaŹ odpowiednia data nie jest czŹŹciŹ definicji wyraŹenia „paŹstwa czŹonkowskiego zobowiŹzania”, owo wyraŹenie moŹe byŹ zdefiniowane odmiennie w zaleŹnoŹci od przepisu, w jakim jest uŹyte.

40 Po drugie, art. 50 ust. 2 dyrektywy 2002/83 przewiduje, Źe prawo wŹaŹciwe dla umów na podstawie art. 32 tej dyrektywy nie ma wpŹywu na obowiŹzujŹce regulacje podatkowe, co wskazuje, jak podniosła rzeczniczka generalna w pkt 45 opinii, na niezaleŹnoŹŹ prawa wŹaŹciwego i obowiŹzujŹcych przepisów podatkowych.

41 W trzeciej kolejnoŹci rzŹd estoŹski podnosi, Źe art. 41 dyrektywy 2002/83, który przewiduje, iŹ kaŹdy zakŹad ubezpieczeŹ zamierzajŹcy po raz pierwszy prowadziŹ dziaŹalnoŹŹ w jednym lub w kilku paŹstwach czŹonkowskich w ramach swobody Źwiadczenia usŹug, uprzednio powiadamia o tym wŹaŹciwe wŹadze paŹstwa czŹonkowskiego pochodzenia, wskazujŹc charakter ryzyk i rodzaj zobowiŹzaŹ, jakie zamierza pokrywaŹ, sprzeciwia siŹ interpretacji „dynamicznej” wyraŹenia „paŹstwa czŹonkowskiego zobowiŹzania”. Gdyby bowiem, w celu ustalenia miejsca staŹego pobytu ubezpieczajŹcego, naleŹaŹo oprzeŹ siŹ na dacie zapŹaty skŹadki ubezpieczeniowej, mogŹaby pojawiŹ siŹ sytuacja, w której zakŹad ubezpieczeŹ wykonuje, nie bŹdŹc tego Źwiadomym i nie informujŹc organów nadzoru, swojŹ dziaŹalnoŹŹ w paŹstwie czŹonkowskim innym niŹ paŹstwo czŹonkowskie pochodzenia w ramach swobodnego Źwiadczenia usŹug.

42 NaleŹy zauwaŹyŹ w tym wzglŹdzie, Źe w sytuacji takiej jak w postŹpowaniu gŹównym okolicznoŹŹ, iŹ miejsce staŹego pobytu ubezpieczajŹcego zostaje przeniesione do paŹstwa czŹonkowskiego innego niŹ to, w którym ma siedzibŹ zakŹad ubezpieczeŹ, z którym zostaŹa zawarta umowa ubezpieczenia na Źycie, moŹe poddawaŹ rzeczonŹ sytuacjŹ przepisom dotyczŹcym swobody Źwiadczenia usŹug, niezaleŹnie od systemu podatkowego majŹcego zastosowanie do danej umowy. Aby bowiem móc powoŹywaŹ siŹ na postanowienia traktatu FUE dotyczŹce swobody Źwiadczenia usŹug, wystarczy, aby usŹugi te byŹy Źwiadczone obywatelom jednego paŹstwa czŹonkowskiego na terytorium innego paŹstwa czŹonkowskiego (zob. podobnie wyrok z dnia 28 paŹdziernika 1999 r. w sprawie C-55/98 Vestergaard, Rec. s. I-7641, pkt 18).

43 Dyrektywa 2002/83 przewiduje równieŹ w art. 1 ust. 1 lit. h), Źe paŹstwo czŹonkowskie Źwiadczenia usŹug oznacza paŹstwo czŹonkowskie zobowiŹzania, w przypadku gdy zobowiŹzanie jest pokrywane przez zakŹad ubezpieczeŹ znajdujŹcy siŹ w innym paŹstwie czŹonkowskim. Z motywu 13 owej dyrektywy wynika, Źe z powodŹw praktycznych poŹŹdane jest zdefiniowanie Źwiadczenia usŹug, biorŹc pod uwagŹ zarówno przedsiŹbiorstwo ubezpieczyciela,

jak i miejsce, gdzie zobowiązanie ma być pokryte.

44 Odpowiedź na pytanie, w jakim zakresie obowiązki wynikające z art. 41 dyrektywy 2002/83 mają zastosowanie do zakładu ubezpieczeń, który jest związany umową z ubezpieczającym, którego miejsce stałego pobytu znajduje się w państwie członkowskim innym niż miejsce siedziby tego zakładu ze względu na zmianę tego miejsca pobytu przez ubezpieczającego w okresie obowiązywania umowy, wynika z interpretacji rzeczoności art. 41, odczytywanego łącznie z przepisami przywołanymi w punkcie poprzedzającym, ale nie ma wpływu na określenie państwa członkowskiego właściwego w zakresie opodatkowania w rozumieniu art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83.

45 Po czwarte należało stwierdzić, że okoliczności, iż ubezpieczającemu zgodnie z pkt A załącznika III do dyrektywy 2002/83, do którego odwołuje się art. 36 ust. 1 owej dyrektywy, przekazuje się informacje o regulacjach podatkowych mających zastosowanie do rodzaju polisy przed zawarciem umowy ubezpieczenia, lecz nie musi on być informowany o tym systemie w okresie obowiązywania umowy ubezpieczenia, jak wynika z pkt B załącznika III do dyrektywy 2002/83, do której odwołuje się art. 36 ust. 2 tej dyrektywy, nie oznacza, że interpretacja „dynamiczna” art. 50 ust. 1 rzeczoności dyrektywy nie może zostać utrzymana.

46 Bezsporne jest bowiem, że w braku harmonizacji na poziomie Unii państwo członkowskie w każdej chwili może nałożyć lub zmienić opodatkowanie pośrednie transakcji ubezpieczeniowych lub zmienić jego stawki bądź podstawy. Artykuł 36 ust. 2 dyrektywy 2002/83 oraz pkt B załącznika III do niej nie przewidują tej informacji ubezpieczającego w wypadku, gdyby taka zmiana nastąpiła w systemie podatkowym tego państwa. Zatem nawet przy dokonaniu interpretacji „statycznej” art. 50 ust. 1 rzeczoności dyrektywy ubezpieczający może znaleźć się w sytuacji, gdy system podatkowy mający pierwotnie zastosowanie do umowy ubezpieczenia jest w istocie zmieniony, przy czym zakład ubezpieczeń nie jest zobowiązany do przekazania mu takich zmian.

47 W konsekwencji należało stwierdzić, że brzmienie art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83, jak i jego interpretacja w związku z innymi przepisami tej dyrektywy zezwalają zarówno na jedną, jak i na drugą interpretację owego przepisu oraz że należało ustalić jego zakres, mający zasadniczo na względzie cele rzeczoności przepisu oraz dyrektywy 2002/83 jako całości.

48 Przewidując, że każda umowa ubezpieczenia podlega wyłączeniu podatkom pośrednim i opłatom o fiskalnym charakterze od szkadek ubezpieczeniowych w państwie członkowskim zobowiązania, art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83 ma na celu przyznanie kompetencji do opodatkowania szkadek na ubezpieczenia na życie jednemu państwu członkowskiemu w celu wyeliminowania w ten sposób podwójnego opodatkowania takich szkadek.

49 Nawet jeżeli z orzecznictwa Trybunału wynika, że takie przyznanie kompetencji powinno w zakresie, w jakim jest to możliwe, opierać się na materialnych i obiektywnych kryteriach (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Kvaerner, pkt 52), nic nie wskazuje, że przyznanie kompetencji dokonane według tych kryteriów powinno pozostać niezmienione przez cały okres obowiązywania umowy.

50 Kryterium wybrane w dyrektywie 2002/83 oznacza, że kompetencja państwa członkowskiego do poboru podatków pośrednich i opłat o fiskalnym charakterze od szkadek ubezpieczeniowych zależy od istnienia związku między terytorium tego państwa członkowskiego i ubezpieczającym, ustanowionego poprzez miejsce stałego pobytu tego ostatniego.

51 Interpretacja „statyczna” art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83 skutkowałaby uprzywilejowaniem związku istniejącego w dacie podpisania umowy ubezpieczenia kosztem faktycznego związku

istniejącego w dacie zapłaty skadek ubezpieczeniowych.

52 Jak wskazują RVS i rzęd belgijski, gdy chodzi o podatki pośrednie obciążające skadki ubezpieczeniowe, zdarzeniem powodującym powstanie obowiązku podatkowego jest nie zawarcie umowy ubezpieczenia, lecz zapłata skadek ubezpieczeniowych.

53 Wynika z tego, że państwem członkowskim właściwym do opodatkowania skadek ubezpieczeniowych powinno być państwo członkowskie, z którego terytorium ubezpieczający wykazuje związek w dacie zapłaty tych skadek w formie miejsca stałego pobytu oraz że należy podtrzymać interpretację „dynamiczną” art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83.

54 Wniosku tego nie podważa konieczność określenia przy każdej zapłacie skadki ubezpieczeniowej miejsca stałego pobytu ubezpieczającego.

55 Nawet bowiem w wypadku przeciwnej interpretacji, zgodnie z którą miejsce stałego pobytu ubezpieczającego określa się tylko raz, w dacie podpisania umowy ubezpieczenia, należy aby ustalić, po każdej zmianie państwa członkowskiego miejsca stałego pobytu ubezpieczającego, w dacie zapłaty skadki ubezpieczeniowej, jakie było miejsce jego stałego pobytu w dacie zawarcia umowy ubezpieczenia.

56 W odniesieniu do umów długoterminowych takich, jakimi często są umowy ubezpieczenia na życie, dostarczenie dowodów dotyczących miejsca stałego pobytu ubezpieczającego w dacie zawarcia umowy ubezpieczenia może okazać się trudniejsze niż dostarczenie dowodów dotyczących aktualnej sytuacji tego ubezpieczającego.

57 Należy również zbadać art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83 w świetle jej celu polegającego na unikaniu sytuacji, w których różnice istniejące między systemami podatkowymi obowiązującymi w różnych państwach członkowskich prowadzą do zakłócenia konkurencji w zakresie usług ubezpieczeniowych między państwami członkowskimi.

58 Poprzez powiązanie kompetencji do opodatkowania skadek ubezpieczeniowych z miejscem stałego pobytu ubezpieczającego dyrektywa 2002/83 ma na celu zagwarantowanie, aby oferta umów ubezpieczenia na życie dostępna u ubezpieczającego została objęta tym samym systemem podatkowym, niezależnie od państwa członkowskiego siedziby zakładu ubezpieczeń, oraz w konsekwencji, aby na wybór świadczonego usługi ubezpieczeń na życie nie wpływały argumenty dotyczące opodatkowania tych skadek. Zakłady ubezpieczeń nie są zatem uprzywilejowane ani dyskryminowane przez opodatkowanie bardziej lub mniej korzystne w ich państwie członkowskim pochodzenia i mogą uczestniczyć w grze konkurencji na równej stopie z zakładami ubezpieczeń mającymi siedzibę w państwie członkowskim miejsca stałego pobytu ubezpieczającego.

59 Tylko interpretacja „dynamiczna” art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83 pozwala zagwarantować taką równość i uniknąć zakłóceń konkurencji poprzez zapewnienie, że ten sam system podatkowy ma zastosowanie do obowiązującej umowy i do ewentualnej nowej umowy.

60 Jak zauważa rzecznik generalna w pkt 67 i 70 opinii, niewątpliwie występuje – mimo że bardziej ograniczona względem konkurencji między ofertami nowych umów ubezpieczenia – innego rodzaju konkurencja pomiędzy obowiązującymi umowami ubezpieczenia a umowami potencjalnie zawartymi z innym zakładem ubezpieczeń, w której stawką jest zmiana zakładu ubezpieczeń przez ubezpieczającego. Możliwość zachowania, po zmianie państwa członkowskiego miejsca stałego pobytu, korzyści z systemu mającego zastosowanie w państwie członkowskim, gdzie ubezpieczający miał miejsce stałego pobytu w dacie zawarcia umowy ubezpieczenia, bardziej korzystnego niż obowiązujący w państwie członkowskim, gdzie znajduje

si? nowe miejsce jego sta?ego pobytu, mo?e zniech?ci? ubezpieczaj?cego do zmiany zak?adu ubezpiecze?. W wypadku interpretacji „dynamicznej” art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83 taki skutek zniech?caj?cy ze wzgl?dów podatkowych nie ma miejsca.

61 Wynika z tego, ?e cele, jakim s?u?y art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83, pozwalaj? uwzgl?dni? zmian? miejsca sta?ego pobytu ubezpieczaj?cego.

62 Nale?y jeszcze zbada?, czy taka interpretacja jest zgodna z ogólnym celem dyrektywy 2002/83. Jak przypomniano w pkt 24 niniejszego wyroku, ma ona na celu dope?nienie rynku wewn?trznego w dziedzinie ubezpiecze? na ?ycie, w zakresie zarówno prawa przedsi?biorczo?ci, jak i swobody ?wiadczenia us?ug w pa?stwach cz?onkowskich, tak aby u?atwi? pokrywanie zobowi?za? ze zdarze? ubezpieczeniowych powsta?ych w Unii zak?adom ubezpiecze? na ?ycie posiadaj?cym siedzib? zarz?du na obszarze Unii oraz umo?liwi? ubezpieczaj?cym korzystanie z us?ug nie tylko ubezpieczycieli prowadz?cych dzia?alno?? w ich w?asnym kraju, ale równie? ubezpieczycieli, których siedziba zarz?du znajduje si? na obszarze Unii i którzy prowadz? dzia?alno?? w innych pa?stwach cz?onkowskich.

63 W zakresie, w jakim pytanie o interpretacj? „statyczn?” lub „dynamiczn?” art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83 pojawia si?, gdy pa?stwo cz?onkowskie miejsca sta?ego pobytu ubezpieczaj?cego w dacie podpisania umowy ubezpieczenia ró?ni si? od pa?stwa cz?onkowskiego miejsca sta?ego pobytu w dacie zap?aty sk?adki ubezpieczeniowej i gdy zak?ad ubezpiecze? ponownie znajduje si? lub wcze?niej znajdowa? si? w innym pa?stwie cz?onkowskim ni? pa?stwo cz?onkowskie miejsca sta?ego pobytu ubezpieczaj?cego, nale?y przeanalizowa? interpretacj? tego przepisu pod k?tem swobody ?wiadczenia us?ug.

64 W tym wzgl?dzie nale?y wprawdzie przyzna?, ?e zmiana systemu podatkowego maj?cego zastosowanie do umowy ubezpieczenia, ze wzgl?du na ustanowienie przez ubezpieczaj?cego miejsca sta?ego pobytu w pa?stwie cz?onkowskim innym ni? to, w którym ma siedzib? zak?ad ubezpiecze?, z którym zosta?a zawarta umowa ubezpieczenia, poci?ga za sob? dodatkowe obci??enie dla zak?adu ubezpiecze?, poniewa? powinien on przyj?? do wiadomo?ci i zastosowa? odmienne zasady podatkowe, podczas gdy móg? on nie dokona? wyboru ?wiadczenia us?ug ubezpieczeniowych w rzeczonym pa?stwie cz?onkowskim.

65 Nale?y jednak przypomnie?, jak stwierdzono w pkt 46 niniejszego wyroku, ?e w braku harmonizacji na poziomie Unii pa?stwo cz?onkowskie w ka?dej chwili mo?e na?o?y? lub znie?? opodatkowanie po?rednie transakcji ubezpieczeniowych lub zmieni? jego stawk? b?d? podstaw?. Zatem, nawet dokonuj?c interpretacji „statycznej” art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83, zak?ady ubezpiecze? mog? znale?? si? w sytuacji, gdy bez zmiany pa?stwa cz?onkowskiego w?a?ciwego do opodatkowania sk?adek ubezpieczeniowych nowe zasady podatkowe maj? zastosowanie do sk?adek ubezpieczeniowych pobranych przez rzeczone zak?ady.

66 W odniesieniu do argumentu wysuni?tego przez RVS i rz?d esto?ski, dotycz?cego dodatkowych kosztów i trudno?ci administracyjnych wywo?anych konieczno?ci? zasi?gni?cia informacji o pa?stwie cz?onkowskim miejsca sta?ego pobytu ubezpieczaj?cego podczas ca?ego okresu obowi?zywania umowy ubezpieczenia, jak i systemu podatkowego obowi?zuj?cego w tym pa?stwie cz?onkowskim nale?y stwierdzi?, po pierwsze, ?e poinformowanie ubezpieczyciela przez ubezpieczaj?cego w wypadku przeprowadzki jest zwykle przewidziane b?d? w ka?dym razie mo?e by? przewidziane umow?. Po drugie, obowi?zek powzi?cia wiadomo?ci o obowi?zuj?cych przepisach jest wymagany zarówno w ramach interpretacji „statycznej” art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83, jak i w ramach interpretacji „dynamicznej” tego przepisu. Ponadto w sytuacjach, gdy us?uga ubezpieczenia jest wykonywana w ramach swobody ?wiadczenia us?ug i gdy zarówno zak?ad ubezpiecze?, jak i ubezpieczaj?cy opu?cili pa?stwo cz?onkowskie ?wiadczenia us?ug, interpretacja „statyczna” tego przepisu mo?e zobowi?zywa? zak?ad ubezpiecze? do zasi?gania

informacji o systemie podatkowym państwa czonkowskiego, z którym ani on sam, ani ubezpieczający nie wykazują żadnego związku.

67 W odniesieniu do ryzyka rozwiązania umowy ubezpieczenia w wypadku przeprowadzki ubezpieczającego do państwa czonkowskiego innego niż to, w którym znajdował się miejsce jego stałego pobytu w dacie zawarcia umowy, wysuniętego przez rząd estoński, nawet przy założeniu, że takie ryzyko istnieje, wynika ono nie bezpośrednio z interpretacji „dynamicznej” art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83, lecz z przyszłego i hipotetycznego działania zakładu ubezpieczeń, a w konsekwencji powinno być uważane za zbyt przypadkowe i pośrednie, by mieć wpływ na interpretację owego przepisu.

68 Należy zatem dojść do wniosku, że interpretacja „dynamiczna” art. 50 ust. 1 dyrektywy 2002/83 najlepiej pozwala osiągnąć cele unikania podwójnego opodatkowania i zakłóceń konkurencji, przy czym jest zgodna z ogólnym celem tej dyrektywy dotyczącym dopełnienia rynku wewnętrznego w dziedzinie ubezpieczeń na życie, w szczególności w zakresie swobody świadczenia usług.

69 W świetle powyższego na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, że art. 50 dyrektywy 2002/83 należy interpretować w ten sposób, iż nie sprzeciwia się on temu, aby państwo członkowskie pobierało podatek pośredni od składek ubezpieczenia na życie płaconych przez ubezpieczających bądź tych osobami fizycznymi, którzy mają miejsce stałego pobytu w tym państwie członkowskim, jeżeli dane umowy ubezpieczenia zostały zawarte w innym państwie członkowskim, w którym rzeczeni ubezpieczający w dacie zawarcia mieli miejsce stałego pobytu.

W przedmiocie pytania drugiego

70 Zważywszy na odpowiedź udzieloną na pytanie pierwsze, nie ma potrzeby udzielenia odpowiedzi na pytanie drugie.

W przedmiocie kosztów

71 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 50 dyrektywy 2002/83/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 listopada 2002 r. dotyczącej ubezpieczeń na życie należy interpretować w ten sposób, że nie sprzeciwia się on temu, aby państwo członkowskie pobierało podatek pośredni od składek ubezpieczenia na życie płaconych przez ubezpieczających bądź tych osobami fizycznymi, którzy mają miejsce stałego pobytu w tym państwie członkowskim, jeżeli dane umowy ubezpieczenia zostały zawarte w innym państwie członkowskim, w którym rzeczeni ubezpieczający w dacie zawarcia mieli miejsce stałego pobytu.

Podpisy

* Język postępowania: niderlandzki.